

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амїрович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 25.10.2018 року

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторів, 2018
© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Частина 2. ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Аркатова О. С. Формування терміну «життєві стратегії» у психології.....	97
Артеменко В.І. Особливості особистості вагітної жінки	98
Бабатіна С.І. Явище «людського фактору» та його вплив на професійну діяльність майбутніх фахівців річкового та морського транспорту.....	102
Бабатіна С.І., Бостан Л.В. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання та агресивної поведінки в підлітковому віці	105
Бабатіна С.І., Міщенко В.С. Аналіз конструктів життєвого шляху та життєвої перспективи у контексті життєтворення особистості	108
Базалій О.А. Становлення узгодженого уявлення про власне майбутнє у юнацькому віці	111
Балабай І. С., Малихіна О. Є. Вікова динаміка у розвитку обдарованості.....	113
Балинська М.В. Здоров'язберігаюча компетентність як запорука розвитку особистості та збереження психологічного здоров'я педагога та його учнів	115
Беляєва К.Ю., Коханова О.О. Формування психологічної готовності старшокласників до ЗНО з історії України	117
Білоцерківська Ю.О., Новрузова А.Е. Особливості психологічного сприйняття часу дорослої людини	118
Бочелюк В. Й. Профілактика професійного вигорання держслужбовців	119
Бужинська С. М., Бойченко А. О. Синдром емоційного вигорання студентів: психологічний аспект.....	122
Бурейко Н.О. Вікові та психологічні особливості студентів-білінгвів	124
Галата О.С. Навчальна завзятість та її залежність від самоорганізації діяльності студентів та школярів.....	126
Ганаго Г.Ю. Програма розвитку позитивного фону та саногенного мислення працівників сфери обслуговування.....	129
Ганущак Р., Сенік О. До проблеми визначення збалансованої часової перспективи	131
Гога Н.П. Проблемы формирования социального мышления студентов поколения «Z»	133
Гончар Н.О. Стереотипи ставлення до людей з особливими потребами як ключова проблема впровадження інклюзивної освіти	137
Гребенюк Н.О., Беляєва К.Ю. Імідж педагога Нової української школи: психологічний аспект.....	138
Грицук О.В. Емоції в структурі професійної компетентності викладача закладу вищої освіти	140
Грянник Д.О. Місце емоцій у розвитку пізнавальних процесів школярів під час навчання.....	141
Гукасян К.О. Психологічні чинники розвитку психосоматичної компетентності матерів дітей з вадами розвитку.....	144
Даниленко Н.В. Особистісні чинники, що впливають на формування ставлення до здоров'я	146
Даниленко Н.М. Методичні підходи до дослідження ставлення до власної зовнішності в сучасній психології	149
Даніліч-Скакун А.А., Антонюк Є.С., Сопільняк В.С. Психологічний аналіз шляхів звільненості від невпевненості	151
Дзюбич О.М. Поняття та проблема булінгу.....	153

форми активності, умонастрій, поведінка особистості, настроїв і т.д. Професійна діяльність педагогів розуміється як залучення інших особистостей до засвоєння людських культурних цінностей (Клімов Є.А., 2004).

Педагогічна діяльність викладача може бути успішною тільки у тому випадку, коли він встановить правильні взаємостосунки зі здобувачами вищої освіти. Емоційне відношення до них не характеризує здатність педагога встановлювати ефективні професійно-орієнтовані взаємостосунки.

Викладач має бути обдарованою людиною в області емоцій, тому що педагогічна діяльність вимагає від нього не просто весь його час, а всю його особистість цілком (Кузьміна Н.В., 2002). Позитивні емоції надають йому відчуття єдності, цілісності, спільності з іншими особистостями (Мешко Г.М., 2008). Особливо важливі для професійної діяльності викладача такі якості, як емоційна зрілість і врівноваженість. Емоційна складова входить до структури професійної ідентичності педагога, що припускає усвідомлення себе як особистості.

Гряник Д.О.

*Національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків*

МІСЦЕ ЕМОЦІЙ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Пізнавальний інтерес – це особливо динамічне утворення, що поєднує в собі інтелектуальну, емоційну та волюву сфери особистості, його розвиток може відбуватися в декілька етапів, він може поставати в різних видах.

Розглядаючи пізнавальний інтерес як одну з форм пізнавальної спрямованості особистості, можна зустріти таке його визначення: пізнавальний інтерес – це форма пізнавальної спрямованості особистості, що проявляється в зосередженні уваги та активізації інтелектуальних психічних процесів як на самому процесі, так і на об'єкті пізнання, супроводжується позитивними емоціями й визначає сенсоутворюючу мотивацію особистості. Продуктивність розумової роботи учнів в аудиторіях та під час самостійної роботи залежить не тільки від роботи понятійно-логічної й образно-психічної сфер мислення. Значний вплив на пізнавальну працездатність школяра і, як наслідок, на формування стійких знань має емоційна сфера, яка сама по собі не виконує роботу з осмислення інформації, проте її вплив здатний забезпечити «легкість» навчання або, навпаки, знизити рівень пізнавальної активності.

Встановлено, що емоційний компонент чинить суттєвий вплив на характер розумової діяльності людини. На тлі позитивних емоцій втома виникає та зростає більш повільно. Дослідження показали, що під впливом позитивних емоцій працездатність в учнів помітно підвищувалась.

Сприймання залежить від емоційного стану людини, від вражень та уявлень. Якщо заняття цікаві, різноманітні та емоційно насичені (за наявності позитивних емоцій), то вони не пригнічують, а стимулюють розумову роботу, не викликають актів гальмування.

Вчені розглядають емоційний компонент як невід'ємну складову навчального процесу, що забезпечує розкриття потенційних сил учнів та стимулює розумову продуктивність. За наявності позитивних емоцій під час сприймання навчальної інформації вони діють як благодійний стимул, енергійно поживляють думку, роблять її чіткішою, логічнішою, продуктивною та не викликають актів гальмування розумової діяльності, підвищують працездатність учнів.

Визначаючи позитивну роль емоційного впливу на учнів, слід підкреслити, що він має узгоджуватись з логічністю викладання, виступаючи як єдність раціонального й емоційного начал.

Прийоми емоційного впливу мають посилювати й доповнювати інтелектуальний вплив на свідомість учнів. Однак у роботі з вивчення спеціальних дисциплін самі по собі позитивні емоції надзвичайно рідкісні, значна кількість навчальних занять страждають від недостатньої уваги викладачів до емоційної сфери учнів. В результаті виникає цілий ряд негативних емоцій (нудьга, розчарування, байдужість), які заважають учням засвоїти новий навчальний матеріал.

Потреба в емоційному насиченні відіграє важливу роль серед внутрішніх факторів, що спонукають цілеспрямовану активність учнів. Будь-яка діяльність, яку людина виконує не тільки з необхідності (так учень зобов'язаний відвідувати лабораторно-практичні заняття, бути готовим давати відповідь на поставлене викладачем запитання, розв'язувати навчальні завдання тощо), цінна для неї тим, що задовольняє потяг до певних переживань. Без цих переживань немає інтересу, немає нахилів.

Отже, позитивні емоції як фактор активізації пізнавальної діяльності учнів виникають, по-перше, під впливом оточуючого середовища, в якому знаходиться особистість і, по-друге, в самій діяльності, спрямованій на задоволення пізнавальних потреб та мотивів діяльності за умови, що перебіг дій повністю задовольняє початкові прагнення особистості.

Емоції як особливий психічний процес є діяльністю оцінювання інформації, що надходить у мозок. Емоції виконують функцію відображення суб'єктивного ставлення людини до оточуючого світу та до себе самої. Вчені виділяють такі фундаментальні емоції: інтерес-хвилювання, радість, горе-страждання, гнів, огида, презирство, жах, здивування, сором, провина.

Позитивними емоціями є інтерес-хвилювання, радість та здивування. Їхнє виникнення супроводжується підвищенням працездатності, активізацією пізнавальної діяльності учнів у процесі теоретичної та практичної підготовки, у зв'язку з чим виникає задача створити спеціальні

умови для їхнього формування. Почуття можна непрямо направляти й регулювати за допомогою діяльності, в якій вони проявляються й формуються.

Емоційна стійкість – це інтегральна властивість особистості або властивості психіки, дуже важливо визначити місце і роль у ній власне емоційного компонента, в іншому випадку важко уникнути ототожнення емоційної стійкості з вольовою і психічною стійкістю, які також можуть розглядатися як інтегральні властивості особистості, що забезпечують успішне досягнення мети навчальної діяльності. Іншими словами, співвідносячи результати діяльності з емоційною стійкістю, не можна не враховувати, що успіх виконання необхідних дій у складній обстановці забезпечується не тільки нею, але багатьма особистими якостями і досвідом людини.

Юнаки та дівчата, незалежно від типу нервової системи, значно стриманіші і більш урівноважені порівняно з підлітками. Емоційна сфера старшокласника більш стабільна порівняно із віком підлітка. Нові емоції викликаються не лише конкретними об'єктами, а й взаємовідносинами з іншими людьми, новими видами діяльності, їх змістом, перебігом і результатами. Високого розвитку досягають інтелектуальні почуття.

Зростає усвідомленість мотивів вольової поведінки, здатність до критичного їх аналізу й оцінки, що виявляється в розсудливості, обдуманості, критичності і самокритичності, самовладанні. Зменшується навіюваність, імпульсивність. Вольова поведінка набуває певної внутрішньої єдності та цілеспрямованості. На перше місце виступає відповідальність перед самим собою. Відбувається подальше формування самоконтролю, старшокласники оволодівають прийомами саморегуляції.

У старшокласника найбільш інтенсивно розвиваються такі вольові якості: цілеспрямованість, організованість, ініціативність. Особистість відчуває себе суб'єктом життєдіяльності, здатним самостійно діяти і приймати рішення на основі свідомо поставленої мети і попередніх рішень. Але продуктивність зусиль молоді в ранньому юнацькому віці залежить часто від настрою. Учні переживають з приводу наявності у себе негативних рис, вважають, що вони самі винні в усіх негараздах, намагаються виправити власні недоліки, починають розуміти властивості свого характеру. Формується загальна емоційна спрямованість та емоційна культура.

Отже, емоційна складова включена в навчальну діяльність не як супроводжуюча, а в якості значущого елемента, який впливає як на результати навчальної діяльності, так і на формування особистісних структур, пов'язаних з самооцінкою, рівнем домагань, персоналізацією та іншими показниками. Тому правильне співвідношення емоційних і пізнавальних процесів у навчанні набуває особливої значущості. Недооцінка емоційних компонентів призводить до великої кількості

ускладнень і помилок в організації процесу навчання. Емоційні фактори важливі не тільки на початкових етапах навчання учнів. Вони зберігають функцію регуляторів навчальної діяльності і на наступних ступенях навчання. Емоційна напруженість призводить до виникнення стійких негативних емоцій, які можуть бути екстрапольовані іноді і на весь навчальний процес, знижує рівень мотивації навчальної діяльності аж до її відкидання. Наслідком можуть бути порушення взаємовідносин з вчителями, однокласниками, педагогічним колективом в цілому.

Гукасян К.О.

*Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПСИХОСОМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАТЕРІВ ДІТЕЙ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ

Емоційна сфера людини – це певний комплекс соматичних і вегетативних реакцій, спектр його переживань і почуттів. Будь-яке переживання людини є оцінкою процесу задоволення чи незадоволення її потреби. Психосоматична особистість позбавлена в повній мірі описувати тонкі нюанси свої почуттів, усвідомлювати емоційні конфлікти та вербалізувати їх. Така особистість відрізняється ослабленим співпереживанням, бідною життєвою уявою і недостатньою емоційною включеністю в об'єктивній ситуації.

Характеризуючи психосоматичну особистість, Т. Б. Хомуленко (Хомуленко Т. Б., 2014) визначає головне, що це людина, яка позбавлена контакту з власним внутрішнім світом. Її істотною характеристикою є дефіцит функції емоційної сфери, який проявляє себе в спрощеності афективного способу життя, нездатність до емоційного резонансу, вираження своїх переконань і почуттів, також до фантазування і вільному розповіді про себе та інших. Вона схильна ідентифікувати себе з прийнятими в суспільстві соціальними нормами, створюючи ілюзію простоти буття. Номо Somaticus воліє розмови не про себе, а про зовнішній світ і реальні події, погано розуміє мову символів і метафор, вимагаючи раціональних пояснень, конкретних питань і відповідей. Між «знаю» і «не знаю» чітка межа без зони припущень і здогадів, а в лексиці рідко зустрічаються слова-синоніми. Тому, невід'ємним повинно бути навчання Номо Somaticus уміню виражати свій внутрішній стан почуттями і словами, а не тілом (Хомуленко Т. Б., 2014).

У нашій роботі, ми зосереджуємо увагу на психосоматичній компетентності жінки-матері, психодіагностичний комплекс методик буде зорієнтований саме на неї.

Жінка має бути налаштована на діалог з тілесним і духовним Я, реалізувати якісний рівень тілесної свідомості. Від її внутрішніх установ та стану залежить досягнення психосоматичної компетентності.